

תשלום, לא בחירה

פסקי דין מהחודשים האחרונים מבהירים שורה של סוגיות בענייני הביטוח הלאומי ומחדדים מספר נקודות יסודיות ביחסי המבוטחים עם המוסד < אורנה צח (גלרט)

פטור מדמי ביטוח למקבל קיצבת נכות בפועל

במאסר השנה דחה ביה"ד האיזורי לעבודה (ב"ל 11-06-45021) את תביעתו של שלמה בנימין לפטור את הכנסותיו מהפנסיה מתש" לום דמי ביטוח לאומי מהיום שבו נקבעה לו דרגת אי כושר להשתכר בשיעור 100% והוכר כנכה כללי לצמיתות, למרות שבחר לקבל קיצבת נכות מעבודה.

פעם נוספת מחזק בית הדין את הקביעה, כי פטור מדמי ביטוח לאומי הנובע מזכאות לקיצבת נכות, יינתן אך ורק אם משולמת קיצבה בפועל. ככלל, מבוטח צריך לתבוע גמלאות, שכן על פי חוק הביטוח הלאומי יש חובת הגשת תביעה לגימלה. כאשר מבוטח חייב לבחור אחת משתי גמלאות, עליו להודיע לביטוח הלאומי על בחירתו. במסגרת שיקולים אלו, עליו להביא בחשבון את מכלול הזכויות, לרבות פטורים מתשלום דמי ביטוח.

סעיף 351(ד) לחוק הביטוח הלאומי מאפשר לקבל פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי על הכנסות פסיביות של מבוטח שמגיעה לו קיצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות, או שמגיעה לו קיצבת נכות כללית מלאה לשנה לפחות או לצמיתות. אם המבוטח הנכה עובד, התשלום לביטוח הלאומי הוא בשיעור מופחת.

סעיף 320(ד) לחוק קובע שאם "היה אדם זכאי, לולא הוראות סעיף זה, ליותר מגימלה אחת, הברירה בידו לקבל אחת מהן". כאשר למבוטח מגיעות קיצבת נכות מעבודה וקיצבת נכות כללית בו זמנית, עליו לבחור באחת מהן. האם המונח "מגיעה" שבסעיף 351(ד) מחייב תשלום קיצבה בפועל, או שהפטור מגיע גם למי שזכאי לקיצבה אך

רו"ח אורנה צח (גלרט), יו"ר ועדת הקשר עם המוסד לביטוח לאומי

בחר לקבל קיצבה אחרת?

המבוטח שנדון בפסק הדין נדרש לבחור בין קיצבת נכות מעבודה וקיצבת נכות כללית ובחר לקבל את הראשונה, שכן שיעורה היה גבוה יותר. המבוטח טען שהוא פטור מתש" לום דמי ביטוח לאומי מהפנסיה שמקבל מחברת אגד, מהמועד שבו הוכר כבעל נכות כללית מלאה, למרות שבפועל משולמת לו קיצבת נכות מעבודה.

בית הדין מפרש את סעיף 320(ד) לחוק כך שכאשר מבוטח בוחר בגימלה אחת, הוא בוחר גם בסל הזכויות המתאים לגימלה זו. המבוטח בחר לקבל גימלת נכות מעבודה ואת "סל הזכויות" המתאים לה, שאינו כולל פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי מכוח סעיף 351(ד) לחוק, בשל שיעור הגימלה שנמוך מ-100%. כוונת המחוקק היא לפטור מתש" לום דמי ביטוח לאומי נכים אשר משולמת להם קיצבת נכות כללית מירבית, ואין כוונה לייצר סל זכויות חדש.

הנחות למקבלי קיצבת זקנה וקיצבת שאירים

בדצמבר 2011 נוספו בתקנות של האזרחים הוותיקים הנחות בתשלומי ארנונה, בקופת חולים וכדומה (ההנחה בחשבון חשמל היא מיולי 2011), גם למקבלי קיצבת זקנה (כולל גימלת זקנה מיוחדת) שמקבלים את הקיצבה בסכום קיצבת הנכות ששולמה להם לפני שהגיעו לגיל פרישה (לפי סעיף 251 לחוק הביטוח הלאומי) ושמשויכים לקבל אותה גם לאחר גיל פרישה. רשימות הזכאים מועברות לרשויות המקומיות, לקופות החולים ולחברת בזק. המוסד לביטוח לאומי פרסם את טבלת הזכאים להנחות. עיקריה:

1. פטור מלא מאגרת שירותים רפואיים בקופת חולים, כגון ביקור אצל רופא, התחייבות לבדיקה וכו', למקבל קיצבת זקנה

לפי סעיף 251 לחוק הביטוח הלאומי. מי שזכאי לקיצבה נוספת לנכה (קח"ן) בלבד ואינו מקבל השלמת הכנסה ולא קיצבת זקנה לנכה, אינו זכאי להנחה, אלא אם יוחלט אחרת. ההנחה אינה ניתנת בעד תלוי שטרם הגיע לגיל פרישה.

2. דמי ביטוח בריאות מופחתים למקבלי קיצבת זקנה לפי סעיף 251 לחוק.

3. רשויות מקומיות מעניקות הנחות על בסיס הכנסות ולשם כך יש לפנות אליהן בבקשה מתאימה. גובה ההנחה נקבע ע"י הרשויות.

4. עשויים לקבל הנחה ממושרד התחבורה, מקבלי קיצבת זקנה ומקבלי קיצבת שאירים שהגיעו לגיל פרישה. הרשימות אינן מועברות למשרד התחבורה. ההנחה ניתנת בכל סוגי הכרטיסים על סמך הצגת תעודת זהות או כרטיס אזרח ותיק.

5. תשלום מופחת לחברת החשמל, בשיעור עור 50% עד 400 קט"ש, בדירה שהחווה בינם לבין חברת החשמל רשומה על שם. ההנחה ניתנת מ-18.7.2011 למקבלי קיצבת זקנה לפי סעיף 251 לחוק.

6. הנחה בשיעור 50% ניתנת בדמי שימוש קבועים בבזק למקבלי קיצבת זקנה כנ"ל.

7. מקבלי קיצבת זקנה (אזרח ותיק) וקיצבת שאירים למי שהגיע לגיל פרישה, עשויים לקבל הנחה באגרת טלוויזיה.

דמי אבטלה ל"עצמאי" שלמעשה היה שכיר

בינואר השנה התקבלה בבית הדין האיזורי לעבודה בחיפה (ב"ל 09-07-20171) תביעתו של יובל דרור לדמי אבטלה, לאחר שהמוסד לביטוח לאומי דחה את זכאותו לגימלה בהעדר תקופת אכשרה. בית הדין הבהיר באופן חד-משמעי, שצורת תשלום

ביטוח, כפי שסוכם בהסכם. תביעתו לדמי אבטלה נדחתה בשל העדר תקופת אכשרה, מאחר שהתקופות שבהן סווג כעובד עצמאי לא נכללו במניין תקופת האכשרה. בית הדין הגיע למסקנה, כי לא היה הבדל באופי העסקתו של המבוטח בין שתי התקופות. החברה המשיכה לראות אותו כעובד לכל דבר, כולל תשלום עבור הוצאות

ומעביד, אינו רשאי לאפשר לעובד לבחור את מעמדו כלפי הביטוח לאומי וכפועל יוצא מכך לקבל חשבונית בתמורה לתשלום. המבוטח עבד כמנכ"ל וכמנהל מכירות שכיר. לאחר שחלו שינויים בהחזקת המניות בחברה, הוא נדרש לחתום על הסכם העסקה חדש שעל פיו ימשיך בתפקידו הקודם. בהסכם נקבע, כי "היחסים בין הצדדים

התמורה בעד עבודה אינה קובעת את מהות היחסים בין הצדדים ואת מעמד המבוטח בביטוח הלאומי. פסק הדין מדגיש את חובת המעסיקים לקבוע את מעמד העובדים לפי דיני העבודה ובהתאם לחוק הביטוח הלאומי ולתקנותיו.

סעיף 342 לחוק הביטוח הלאומי קובע שהמעסיק חייב בתשלום דמי הביטוח בעד עובדו. סעיף 365 לחוק קובע שעובד שכיר זכאי לגמלאות גם אם לא הוסדרו דמי הביטוח כחוק.

על פי הפסיקה, חובת המעסיק היא מוחלטת ובלתי ניתנת להתניה. לפיכך, עובד שהוכיח כי עבד אצל מעסיק פלוני – הביטוח הלאומי משלם לו את הגמלאות על פי החוק,

שורה ארוכה של הנחות והטבות למקבלי קיצבת זיקנה

טלפון, רכב, ימי מחלה וחופשה, והדבר בא לידי ביטוי מפורש בהסכם העבודה. המבוטח דיווח על עצמו כעצמאי, אך יחסי עובד-מעביד התקיימו כבעבר.

בית הדין שב ומדגיש: "מעמדו של אדם כעובד אינו נקבע על פי הכינוי שכינו הצדדים את היחסים ביניהם, אלא הוא מעין סטטוס. המעמד נבחן על פי מבחן מעורב הכולל בחובו את מבחן ההשתלבות על הפן החיובי והשלילי שבו, ומבחני עזר נוספים.

הם יחסי עובד-מעביד, על אף שמשכו־רתו של התובע משולמת, אם יבחר בחלופה זו, כעלות כוללת כנגד חשבונית כדין" ונקבעו בו התשלומים שיקבל בסיום ההעסקה. המבוטח פתח תיק כעובד עצמאי לפי בחירתו והחברה סגרה את תיק הניכויים.

לאחר שהסתיימה העסקת המבוטח ביוזמת החברה, הוא הנפיק חשבונית בגין שלושה חודשי הודעה מוקדמת, חודשיים הסתגלות, פדיון חופשה והפרש בגין פרמיית

גם אם אותו מעסיק לא דיווח על העובד ו/או לא שילם את דמי הביטוח.

במקרה כזה, חשוף המעביד לסנקציות כספיות כבדות: הביטוח לאומי רשאי לתבוע ממנו להחזיר את הגמלאות המהוונות ששולמו לעובד, נוסף על דמי הביטוח הכורללים את חלק המעביד ואת חלק העובד (מגולם), וכן הפרשי הצמדה וקנסות. חוק הביטוח הלאומי כולל גם סעיף עונשין.

מעסיק שידוע, כי מתקיימים יחסי עובד

בין המבחנים יש לבחון כיצד ראו הצדדים את היחסים ביניהם וכיצד הוצגו היחסים כלפי צדדים שלישיים. צורת תשלום התמורה אינה קובעת, כשלעצמה, את מהות מערכת היחסים שבין הצדדים."

התייצבות בלשכת התעסוקה ומילוי טפסים למבוטח

במארס השנה קיבל ביה"ד האיזורי (ב"ל 21797-07-11) תביעתו של יעקב כהן לדמי אבטלה לאוגוסט 2010, לאחר שהמוסד לביטוח לאומי דחה את זכאותו בשל אי התייצבותו כנדרש בלשכת התעסוקה. בפסק דין זה קיימות נסיבות מיוחדות (תום לב המבוטח ותקופת האבטלה הקצרה) שהכריעו את הכף. בנסיבות רגילות, קרוב לוודאי שהתביעה היתה נדחית על הסף.

פסק דין זה מזכיר שאין למלא טפסים בעבור מבוטח, וכי עליו לקרוא את ההנחיות ולמלאם בעצמו כדי שלא יועלו בעתיד טענות של חוסר ידיעת הדרישות החוקיות הנלוות לטפסים השונים. בטופס תביעה לדמי אבטלה, לדוגמה, מופיעה בסעיף 3 בקשה לפרטים על תקופת האבטלה עם ציון מפורש כדלקמן: "ללא רישום בלשכת שירות התעסוקה, תביעתך תידחה". לו המבוטח היה ממלא את הטופס, היה מבחין בהערה וניגש ללשכת התעסוקה.

פרק 2' בחוק הביטוח הלאומי קבע תנאים הכרחיים לזכאות מבוטח לדמי אבטלה:

1. התובע תושב ישראל בין גיל 18 לגיל 67 (גיל הפרישה לגבר).
2. התובע צבר תקופת אכשרה כעובד שכיר, והתקיימו יחסי עובד ומעביד (למעט בעל שליטה בחברת מעטים שעובד כשכיר

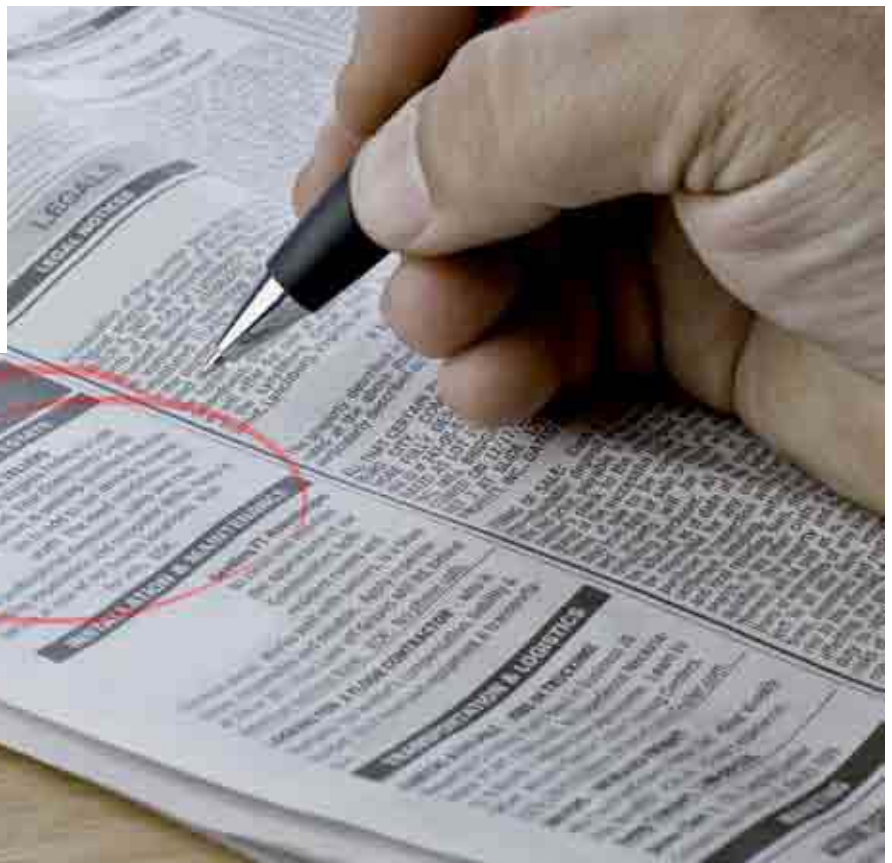
בחברה בשליטתו), לפי פרקי הזמן שנקבעו בחוק.

3. התובע נרשם בלשכת התעסוקה כמחוסר עבודה, הוא מוכן ומסוגל לעבוד בעבודה מתאימה ולשכת התעסוקה לא הציעה לו עבודה כאמור.
4. הכנסות התובע כעובד שכיר ו/או הכנסות ממשלח יד ו/או מפנסיה (כולל פנסיה מוקדמת), מנוכות במלואן מדמי האבטלה.

פקיד התביעות בביטוח הלאומי אינו רשאי לאשר תביעה לדמי אבטלה למי שלא התייצב בלשכת התעסוקה, גם אם הסיבה מוצדקת.

המבוטח עובד בעיריית כפר סבא כנהג הסעות לילדים מיוחדים במשך שנים רבות. בפועל עבד בכל שנה רק 11 חודשים ומחוסר עבודה בכל חודש אוגוסט. הוא מעולם לא הגיש תביעה לדמי אבטלה, מחוסר ידיעה. לעניין תביעה ראשונה זו טען כהן, שלא נאמר לו שעליו להתייצב בלשכת התעסוקה (הממוקמת באותו בנין שבו נמצא סניף הביטוח הלאומי) – לא על ידי הפקידה בסניף כפר סבא שמילאה בעבורו את הטופס. בשל אי התייצבותו, הוא לא נמצא זכאי לתשלום דמי האבטלה.

בית הדין אינו חולק על טענת הביטוח הלאומי בדבר החובה להתייצב בלשכת

התייצבות בלשכת התעסוקה היא תנאי לדמי אבטלה

"התשובה לשאלה נגזרת מתכליתו של החוק ומתכליתה של הגימלה. הגימלה מיועדת למי שאין בכוחו לספק לעצמו ולמ־שפחתו הכנסה לקיום צרכיהם החיוניים. לפיכך כל הכנסה צריכה להילקח בחשבון חישוב הזכאות לגימלה ובכלל זה הכנסה חד־פעמית או בלתי סדירה; סיוע או תרומה. כל פרשנות אחרת תביא למצב של אי שוויון בהחלת החוק על בעלי הכנסה ממקור אחד בשונה מבעלי הכנסה ממקור אחר".

הרקע לפסק הדין הוא חוק הבטחת הכנסה, שנועד לסייע במימון למי שאינו מסוגל לכלכל את עצמו ולהשלים הכנסה הנמוכה מן הרמה הדרושה לקיום מינימלי. מי שיש לו מקורות מחיה או נתמך כל־לית באופן קבוע – אינו זכאי לקבל גימלה. כך עולה מלשון החוק ומההלכות שקבע בית הדין הארצי לעבודה. השאלה שעולה מדי פעם בבית הדין היא אימתי עזרה נחשבת לקבועה וגורמת לשלילת גימלה.

הביטוח הלאומי בדק את דפי הבנק של המבוטחת שקיבלה הבטחת הכנסה, וגילה הפקדות כספים בלתי מוסברות. הכללת מקורות ההכנסה הללו בחישוב הכנסתה גרמה להפחתת הגימלה בחודשים מסוימים ולשלילתה בחודשים אחרים.

המבוטחת טענה, כי קיבלה תמיכה כספית מבניה המתגוררים בחו"ל. המבוטחת הסתמכה בטעוניה על הלכת בנישו, לפיה סכומים נמוכים אשר התקבלו כעזרה משפחתית שלא באופן קבוע – אינם בבחינת הכנסה לפי חוק הבטחת הכנסה.

בית הדין הארצי הגיע למסקנה, כי יש לראות את הסכומים שקיבלה המערערת ושהופקדו בחשבונה, כהכנסה לעניין בחינת זכאותה לגימלת הבטחת הכנסה ולצורך קביעת שיעורה. בית הדין ציטט מתוך הלכת דנה אורן: "אם ייקבע אחרת, תסוכל תכלית החוק ויוטל נטל כבד לא מוצדק של המבוטח על החברה. הציבור אינו חייב לתמוך באדם אשר יכול לספק לעצמו צרכים חיוניים, ואף הרבה מעבר".

משקיבלה המבוטחת סכומי תמיכה משמעותיים מבני משפחתה באופן קבוע, בדין הובאו סכומים אלה בחשבון לעניין בחינת זכאותה לגימלה, ובדין נדחתה תביעתה על ידי בית הדין האזורי. ●

ושמונה חודשים.

הביטוח הלאומי חישב את תוספת דחיית הפרישה לפי 5% לשנה ובסך הכל 15% בגין שלוש שנים בלבד. המבוטח טען, כי יש לפרש את החוק על פי תכלית החקיקה הסר־ציאלית, ולפיכך יש להעניק תשלום חלקי גם בגין חלקיות שנה בהתאם לתקופת העבודה בפועל. כלומר: תוספת דחייה בשיעור 18.33% ולא 15%. הביטוח הלאומי טען, כי "המחוקק לא קבע ולא התכוון לקבוע כי

"מעמדו של אדם כעובד אינו

נקבע על פי הכינוי שכינו

הצדדים את היחסים ביניהם,

אלא הוא מעין סטטוס.

המעמד נבחן על פי מבחן

מעורב הכולל בחובו את מבחן

ההשתלבות על הפן החיובי

והשלילי שבו, ומבחני עזר

נוספים"

יש לשלם פיצוי חלקי על פי חלקיות תקופה הפחותה מתשעה חודשים".

בית הדין דחה את תביעת המבוטח וקבע, כי הוא זכאי לתוספת דחיית פרישה בגין שלוש שנים בלבד. על החלטה זו הוגש ערעור לבית הדין הארצי לעבודה.

עזרה כספית משפחתית

וגימלת הבטחת הכנסה

בדצמבר 2011 דחה בית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 258-09) את ערעורה של ספליארסקי מוניקה על החלטת בית הדין האזורי, לדחות את תביעתה לגימלת הבטחת הכנסה, לאחר שהובאה בחשבון עזרה כספית אשר קיבלה מבני משפחתה, ונשללה ממנה זכאות רטרואקטיבית לגימלה.

בית הדין ציטט מפסק דין אחר, בעניין דנה אורן, שאותה אימץ בית הדין: "בית הדין האזורי קבע, כי יש לראות בכספי הסיוע כהכנסה לצורך החוק. בית הדין ציין, כי אין בחוק התייחסות מפורשת לשאלה האם יש לראות בכספי סיוע מסוגים שונים כהכנסה.

התעסוקה, אך קיבל את טיעוני המבוטח, שלא הוסבה תשומת לבו בדבר חובת ההתייחסות. בנסיבות המקרה הספציפי, שבו לשכת התעסוקה נמצאת באותו הבניין שבו נמצא סניף הביטוח הלאומי – לא הייתה למבוטח כל מניעה להתייבב גם בלשכת התעסוקה במקביל להגשת התביעה בסניף (לו ידע), וכן משום שברור מאופי העבודה שהאבטלה היא לחודש אוגוסט בלבד. דחיית התביעה בשל חוסר ההתייחסות היא בלתי מידתית, והתביעה התקבלה.

תוספת דחיית פרישה

זכאות לקיצבת זקנה בגיל פרישה מותנית בצבירת תקופת אכשרה ובתושבות ישראל לית ביום הזכאות לקיצבה. נוסף על כך, אם המבוטח הגיע לגיל פרישה וטרם הגיע לגיל הזכאות לקיצבת זקנה (להלן – הגיל המותנה בהכנסות), הכנסותיו אינן עולות על ההכנסה המירבית לעניין הזכאות לקיצבת זקנה. על פי סעיף 249 לחוק הביטוח הלאומי, ניתנת תוספת דחיית קיצבה בשיעור 5% למבוטח שיש לו הכנסה ממשכורת או ממשלח יד בעבור כל שנת דחיית מועד קבלת קיצבת הזקנה. כלומר: מבוטח שאינו עובד ואשר יש לו הכנסה שאינה מעבודה העולה על ההכנסה המותרת המירבית – אינו זכאי לתוספת דחיית הקיצבה האמורה. אולם, מבוטח שעובד והכנסתו מעבודה פחותה מההכנסה המותרת המרבית, אשר יש לו הכנסה שאינה מעבודה העולה על הסכום המירבי – זכאי לתוספת דחיית קיצבה.

מבוטח שהיתה לו הכנסה כאמור במשך תשעה חודשים לפחות מתוך שנה – יראוהו לעניין סעיף זה כאילו היתה לו הכנסה זו במשך כל השנה. פסק דין מחודש מארס השנה, בעניינו של עו"ד דן לפידור (ב"ל 38598-09-11), שולל את האפשרות לקבל תוספת דחיית פרישה חלקית בעבור תקופת עבודה קצרות מתשעה חודשים.

לפידור, העובד כעצמאי, מקבל קיצבת זיקנה מגיל 70. בחודש דצמבר 2007 הגיע לגיל פרישה שהיה באותו הזמן 66 וארבעה חודשים. כלומר, התקופה שבה נשללה קיצבת הזקנה שלו כללה הכנסות ממשלח יד ששוללות קיצבה, לתקופה של שלוש שנים